

POSTANOWIENIE

Dnia 26 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania P. H.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Zabrzu

o zwrot nienależnie opłaconych składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 26 czerwca 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 sierpnia 2022 r., sygn. akt III AUa 1122/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 sierpnia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach w sprawie z odwołania P. H. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Zabrzu w przedmiocie zwrotu nienależnie opłaconych składek, oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 26 lutego 2020 r., którym zmieniono zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązano organ rentowy do zwrotu ubezpieczonemu P. H. nienależnie opłaconych składek w wysokości 30 688,54 zł.

Organ rentowy wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w całości. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego,

ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie odwołania oraz zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa radcy prawnego w postępowaniu kasacyjnym oraz przed Sądem obu instancji według norm przepisanych.

Zaskarżonemu wyrokowi skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 24 ust. 6g pkt 1 i 2 w zw. z art. 24 ust 6b ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), przez jego niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię przez przyjęcie, że przepis art. 24 ust 6g ustawy systemowej nie zawiera podwójnej i alternatywnej regulacji dotyczącej liczenia 5-letniego biegu terminu przedawnienia nienależnie opłaconych składek, to jest, albo od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b albo od dnia opłacenia składek, w przypadku braku zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b z pominięciem, że literalne brzmienie art. 24 ust. 6g pkt 2 ustawy systemowej nie wskazuje, aby ustawodawca ograniczył brak zawiadomienia wyłącznie do sytuacji braku zawiadomienia spowodowanego brakiem obowiązku takiego zawiadomienia z uwagi na niską kwotę nienależnie opłaconych składek - tak, jak przyjął Sąd drugiej instancji - ale przepis ten odnosi się także do każdej innej sytuacji braku zawiadomienia z ust. 6b, a zatem także do sytuacji, gdy powyższe zawiadomienie nie mogło nastąpić z uwagi na upływ 5 lat od opłacenia nienależnych składek wobec ich przedawniania co *de facto* skutkowało niewłaściwym zastosowaniem tych przepisów i niesłusznym stwierdzeniem, iż w sprawie nie doszło do przedawnienia nienależnie opłaconych składek za okres od 1 lipca 2005 r. do 30 kwietnia 2009 r.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał, że wnosi o przyjęcie przedmiotowej skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego i potrzeby wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Jako istotne zagadnienie prawne skarżący wskazał pytanie: czy zapis art. 24 ust 6g pkt 2 ustawy systemowej nakazujący liczenie 5-letniego biegu terminu przedawnienia niezależnie opłaconych składek od dnia opłacania

składki przy braku zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b, jest ograniczony w swej treści tylko do sytuacji, gdy brak zawiadomienia spowodowany jest brakiem wymogu wystosowania zawiadomienia z uwagi na niską kwotę nienależnie opłaconych składek wskazaną w ust. 6b ustawy, czy też odnosi się także do każdej innej sytuacji braku zawiadomienia o nadpłacie, a zatem także do sytuacji, gdy powyższe zawiadomienie nie może nastąpić z uwagi na upływ 5 lat od opłacenia nienależnych składek wobec ich przedawnienia i czy w związku z tym art. 24 ust 6g ustawy systemowej zawiera podwójną regulację dotyczącą liczenia 5-letniego biegu terminu przedawnienia nienależnie opłaconych składek przez przyjęcie, że termin ten należy liczyć odpowiednio albo od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b, gdy takie zawiadomienie jest wystosowane i alternatywie od dnia opłacenia składek, w przypadku braku takiego zawiadomienia.

Skarżący podkreślił, że kwestia wykładni i korelacji terminów liczenia biegu przedawnienia nienależnie opłaconej składki, o których mowa art. 24 ust. 6g pkt 1 i pkt 2 ustawy systemowej wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych. Wskazał, że część sądów powszechnych przyjmuje, że nie można odczytywać treści art. 24 ust. 6g ustawy systemowej w ten sposób, że w przepisie tym mamy w istocie podwójne określenie początku biegu terminu przedawnienia żądania zwrotu, niezależnie od tego, w jakiej dacie nastąpi zawiadomienie oraz, że z wykładni gramatycznej, systemowej, jak i funkcjonalnej art. 24 ust. 6g pkt 2 ustawy systemowej wynika, iż odnosi się on wyłącznie do tych składek, co do których, z uwagi na ich znikomą wartość, zakład nie ma obowiązku dokonywania zawiadomienia, jako nienależnie opłaconych. W innych orzeczeniach sądów powszechnych, które są zbieżne ze stanowiskiem organu rentowego, wskazuje się, że wskazana korelacja zapisu art. 24 ust. 6g pkt 1 i pkt 2 oznacza, że przedłużenie terminu przedawnienia nienależnie opłaconej składki o 5 lat od chwilowego zawiadomienia nie może nastąpić po upływie 5 lat od opłacenia składek z uwagi na przedawnienie zwrotu takiej składki następującego po upływie 5 lat od opłacenia składek.

W piśmie procesowym, określonym jako „odpowiedź na skargę kasacyjną” odwołujący się wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i

zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą juretrycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2009 r., sygn. II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym

przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniających wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne" (postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51; z 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126; z 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729). Obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Stosownie do utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 31/18, LEX nr 2508113; z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365). Konieczne jest wykazanie przez skarżącego, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, wyjaśnienie na czym one polegają, ich uzasadnienie, a także wskazanie rozbieżnych wariantów interpretacyjnych, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego piśmiennictwa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, LEX nr 2497706), a w

szczegółności przytoczenie i poddanie analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319).

Skarżący nie zdołał wykazać występowania w sprawie wskazanych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. Sąd Najwyższy natomiast odniósł się w swoim orzecznictwie do powoływanych w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zagadnień. Wskazać w tym zakresie należy na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2023 r., I USKP 37/23, (LEX nr 3616757), w którym spór sprowadzał się do rozstrzygnięcia problemu dotyczącego daty, od której liczy się termin przedawnienia zwrotu nienależnie opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy podniósł, że stosownie do art. 24 ust. 6a ustawy systemowej nienależnie opłacone składki podlegają zaliczeniu przez ZUS z urzędu na poczet zaległych lub bieżących składek, a w razie ich braku - na poczet przyszłych składek, chyba że płatnik składek złoży wniosek o zwrot składek, z zastrzeżeniem art. 24 ust. 6c, 8 i 8d tej ustawy. Zgodnie z art. 24 ust. 6g ustawy systemowej nienależnie opłacone składki ulegają przedawnieniu po upływie 5 lat, licząc od dnia otrzymania zawiadomienia o kwocie nienależnie opłaconych składek, a w przypadku jego braku od dnia opłacenia składek. Obowiązek zawiadomienia płatnika o kwocie nienależnych składek aktualizuje się, gdy kwota nienależnie opłaconych składek przekracza dziesięciokrotność kwoty kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 24 ust. 6b ustawy systemowej). W przypadku, gdy nienależnie opłacone składki nie przekraczają kosztów upomnienia, ZUS nie ma obowiązku zawiadamiania płatnika o nienależnie opłaconych składkach, jednak na jego wniosek ma obowiązek dokonania ich zwrotu (art. 24 ust. 6c ustawy systemowej). Przepis art. 24 ust. 6b ustawy systemowej stanowi jednoznacznie o obowiązku

zawiadomienia płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych składek, które zgodnie z art. 24 ust. 6a tej ustawy mogą być na wniosek płatnika zwrócone, chyba że nie przekraczają wysokości kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym. Sąd Najwyższy podkreślił, że art. 24 ust. 6g i art. 24 ust. 6b ustawy systemowej pozostają we wzajemnej relacji i nie można ich wyklądać niezależnie od siebie. Z tego też względu okresu, od którego rozpoczyna się liczenie terminu przedawnienia, nie można rozpatrywać w oderwaniu od obowiązku organu rentowego zawiadomienia o kwocie nadpłaconych składek.

W orzeczeniu tym nawiązano też do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2015 r., I UK 405/14 (LEX nr 1809869), prezentującego również takie stanowisko, a w którym stwierdzono, że w razie dokonania przez organ rentowy zawiadomienia, o którym mowa w art. 24 ust. 6g pkt 1 ustawy systemowej, nie ma zastosowania art. 24 ust. 6g pkt 2 tej ustawy. Z przepisów wynika bowiem wyraźnie termin początkowy biegu terminu przedawnienia nienależnie opłaconych składek, gdyż przyjęto w nich, że będzie to albo data otrzymania od ZUS zawiadomienia o kwocie nienależnie opłaconych składek (art. 24 ust. 6g pkt 1 ustawy systemowej), albo - w razie braku takowego zawiadomienia - dzień opłacenia składek (art. 24 ust. 6g pkt 2 ustawy systemowej). Dostrzeżono, że płatnik składek może złożyć wniosek o zwrot składek, dopiero po stwierdzeniu przez organ rentowy, że składki zostały nienależnie opłacone. Czyli płatnik składek nie może (skutecznie) złożyć wniosku o zwrot nienależnie opłaconych składek bez stwierdzenia (przed stwierdzeniem) przez ZUS w zawiadomieniu, że składki zostały nienależnie opłacone (art. 24 ust. 6c ustawy systemowej).

Zwrócono też uwagę, że wykładnia taka podtrzymywana jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w postanowieniu z dnia 9 lutego 2023 r., III USK 91/22 (LEX nr 3525785) zauważył, że procedura zwrotu nienależnie opłaconych składek została uregulowana w ustawie systemowej bardzo szczegółowo. W ocenie Sądu Najwyższego, ZUS ma obowiązek zawiadomić płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych składek, które zgodnie z art. 24 ust. 6a ustawy systemowej mogą być zwrócone, jeżeli kwota zwrotu jest wyższa niż wysokość kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym. Skoro tak, to na ZUS spoczywa obowiązek zawiadomienia płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych

składek, które mogą być zwrócone, to też ZUS jest podmiotem odpowiedzialnym za ustalenie, w jakiej kwocie nienależnie opłacone składki powinny być zwrócone (stwierdza nadpłatę). Momentem początkowym procedury zwrotu jest więc zawiadomienie, o którym mowa w art. 24 ust. 6b ustawy systemowej, co potwierdza też brzmienie art. 24 ust. 6g pkt 1 tej ustawy, zgodnie z którym nienależnie opłacone składki ulegają przedawnieniu po upływie 5 lat, licząc od dnia otrzymania tego zawiadomienia.

Z uwagi na powołane orzecznictwo w sprawie nie występuje obecnie ani istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni wskazanych przez skarżącego przepisów. W przedmiotowej skardze kasacyjnej nie zawarto nowych argumentów, które podważałyby przedstawione stanowisko.

Natomiast koszty postępowania należne są stronie przeciwnej wtedy, gdy odpowiedź na skargę kasacyjną złożona została w terminie.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

[ał]